

POGOVOR S SENATORJEM DARKOM BRATINO

ITALIJA
PRED
VOLITVAMI

Težak prehod

Podpisi predstavnikov strank bodo pogojevali tudi novi

Darko Bratina, sociolog, profesor na trzaski univerzi, je bil edini slovenski predstavnik v italijanskem parlamentu v 11. zakonodajni dobi, ki se je pravkar predčasno končala. Izvoljen je bil v goriskem senatnem okrožju na tisti Demokratične stranke levice. Ob izteku mandata smo se z njim pogovarjali o italijanski politiki, o slovenski manjšini, še predvsem pa o njegovih občutkih in doživetjih v senatni zbornici.

V aktivno politiko si na zadnjih političnih volitvah prišel z univerze. Nisi torej poklicni politik, kar si sicer že večkrat dejal. Kaj je pomenil zate prehod od profesure v politiko?

Prehod od profesure v politiko je bil zame prehod v fazo političnega oziroma v tem primeru parlamentarnega vaještva. Pocutil sem se kot vajenec v povsem novi situaciji in sem seveda s tega vidika doživljal tudi to svoje politično formiranje kot neke vrste politično obrt, ce se lahko temu tako reče. Seveda pa ne morem trditi, da je bil brez politične kulture; politično kulturo sem imel že prej in torej nisem bil popoln laik.

To vsekakor, ampak varjetno velikih izkušenj, se zlasti v upravnih telesih, kot jih je imela večina poslancev in senatorjev, ni bilo. Kakšen je bil v tem pogledu neposreden prehod iz civilne družbe v tako imenovano politično družbo? Kateri so pozitivni in kateri negativni aspekti?

Pozitivni so v tem, da se človek sooča s povsem novo situacijo, v kateri se nekako vsak dan sprašuje, ali ji bo kos ali ne; zato jemlje to novo obvezo dosti bolj resno, bolj zavzeto, z večjo radovednostjo in mislim, da mi je to ogromno pomagalo, da sem, kako bi rekel, raziskoval različne poti tega močnega italijanskega aparata in počasi odkrival to mašinerijo. Seveda brez drugih upravnih izkušenj; precej mi je pomagala izkušnja z univerze, ne kot docent, ampak kot človek, ki živi tudi v ustanovi, kjer se moraš prav tako soočati z nekaterimi vprašanji, ki so povezana z upravljanjem. Pa se obdobje v industrijskem ambientu v Turinu in pri nas večletno vodstvo Slorija ter enkratna izkušnja s Kinoteletjem.

Katero je bilo v tej sorazmerno kratki zakonodajni dobi največje zadoščenje, ki si ga doživel v mandatu?

Največje zadoščenje sem imel takrat, ko mi je uspelo, da je moj amandma za volilni zakon sprejela večina senata. To je bila prava muka tako v proceduri kot tudi v prepričevanju, ampak zanimivo je bilo, kako se je to zgodilo, tisti večer, ko se je v senatu stvar že skoraj brezupna, da bi bil ta amandma sprejet, se je skoraj kakor po čudežu med senatorji razširilo prepričanje, da je vendar nekaj pravicnega in potem je bil ta popravek odobren. Zame, moram reči, je bil to najboljši trenutek. Potem sem sel mirno spat in sem tisto noc res dobro spal.

In morda največje razočaranje? Teh je bilo kar precej, recimo prav na tem področju. Ko sem si za isto vprašanje prizadeval v zbornici, sem tam odkril, da je bilo do tega problema mnogo več brezbriznosti kot v senatu. Ugotovil sem, da so bili takrat v zbornici poslanci z mislimi drugje in je samo ožja skupina sledila vprašanjem v zvezi z volilnim zakonom. Reči moram, da tudi na levi ni bilo veliko poslušala za to vprašanje. Konec koncev se moram zahvaliti poslancu Balocchiu, krščanskemu demokratu iz Sieno, ki pa je dobro poznal naše razmere, in moram reči, da je bil v zbornici on moj referent za to vprašanje.

Eden od velikih uspehov, ki ti ga priznava vsa manjšina, je, da ti je uspelo zbrati toliko podpisov senatorjev vseh skupin pod zakonski osnutek za zaščito manjšine. Najprej, kako ti je uspelo prepričati toliko senatorjev, da so podpisali tisti osnutek.

Rekel bi, da je to tudi povezano s tistim večerom, ko je senat sprejel moj amandma za volilni zakon, kjer se priznava to nacerlo, da je treba omogočiti manjšinam, da prispevajo k izvolitvi ali celo izvolijo lastne predstavnike v parlamentu. Po tistem glasovanju sem neverjetno dosti govoril o teh slovenskih vprašanjih in sem vedno skušal prikazati to problematiko, a ne kot kakšno krivico, ki naj bi jo doživljali Slovenci v Italiji, ampak sem poskušal prikazati pozitivno plat. Slovenci v Italiji sem torej predstavljal kot pozitiven, lojalen, demokratičen, razvit in kulturno opremljen sestavni del italijanske družbe. To se pravi, da so italijanski državljani, ki imajo določene posebnosti, kar je pravzaprav bogastvo, s katerim Italija razpolaga, in na tej osnovi je slovenska prisotnost v Italiji dragocena zadeva, ki je vredna določene pozornosti. Mislim, da, ko se je to mnenje razširilo, ni bilo velikih problemov, da so posamezniki, ker moramo pa upoštevati, da gre za posameznike, ta osnutek tudi podpisali. Z nekaterimi sem sodeloval tudi na nekaterih mednarodnih forumih, kjer človeka spoznaš, in mislim, da sta to vsakodnevno dogovarjanje in vsakodnevna komunikacija obrodila sadove. Dodal pa bi še, da sem se v tem mandatu obnašal kot normalen senator: to se pravi, da sem se vključeval v katerokoli drugo tematiko ali problematiko, ki je bila v tistem trenutku politično prisotna. S tem da sem skušal dati svoj doprinos kot italijanski senator, sem si nekako zagotovil tudi, upam si trditi, neko spoštovanje. Ko sem zbiral

podpise, so nekateri rekli: ce predlagas ti, ti verjamem, da je dobro, in ti podpisem.

Med podpisniki je tudi mnogo senatorjev, ki ne bodo več izvoljeni. Kakšen pomen imajo ti podpisi za prihajajočo zakonodajno dobo in se zlasti, kakšen političen pomen imajo lahko podpisi nekaterih senatorjev, za katere domnevamo, da so končali svojo politično kariero?

Mislim, da sta važni dve vprašanji. Prvo, da je to vsekakor tekst, ki je sad vseh slovenskih komponent. Vsekdo bo imel potem svoje pomsleke, tudi sam mislim, da ta zakon verjetno ni najboljši;

staja tudi na delzni ravni neko soglasje. Znotraj emotnega predstavnika je prišlo do spora ali nesporazuma, morda kratkga atika, tako da so tri komponente Slovenske skupnosti, Stranka komunistične preno- v in Svet slovenskih organizacij predhodno vložile zakonski osnutek. Sedaj, ko sta obe besedili natisnjena, smo lahko ugotovili, da gre za leto besedilo, ce morda izvzamemo kakane jezikovne malenkosti. Kaj se je pravzaprav zgodilo?

Zgodilo, da se je nekaterim neverjetno mudilo. Sam sem skušal razložiti, da se ni cas. Sestali smo se v juliju in tak-

se, da se moramo Slovenci tako med seboj kakor tudi v odnosih z večinskim narodom naučiti drugacega sloga v interagiranju. Večkrat imam občutek, da so med nami odnosi, kako bi rekel, spikasto zavisni, mar ne? In to nam marsikaj skvari. To je, kot bi kar naprej metal med kolese malo grusca, malo peska, tako da začne vse skriptati in da ne pridemo skoraj nikoli gladko do cilja. Konflikti v družbi seveda morajo biti, ampak konflikt mora biti oprt na dokaze, se reševati s soocanjem. Mora biti na konsistentnih zadevah. Večkrat pa se gremo tako, da tisti, ce pripada tisti skupini, se obnaša tako; da oni, ker pripada drugi skupini, drugace, ali pa tretji ker ima sina, pa cetiri, ker je poročil tisto ženo itd. Tega se moramo otresti in delati z verjim političnim argumentiranjem. Saj vendar imamo le določene perspektive in so konec koncev tudi volitve na Trzaskem pokazale, da se lahko Slovenci normalno vključimo v življenje, v tem primeru v celovito mestno politično življenje; tudi na vsedravnih ravni se lahko vključimo v normalno politiko, ki se odvija v tej državi.

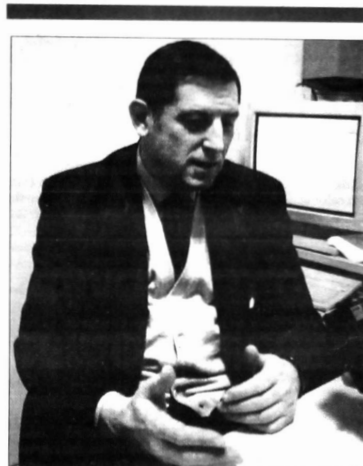
Ob začetku leta je manjšina zelo prizadela novica, da bo v letošnjem državnem proračunu namesto 8 milijard za kulturne dejavnosti slovenske manjšine namenjenih samo 6 milijard in to kljub obvezam, ki so bile v tem smislu sprejete v parlamentu. Kaj se je pravzaprav zgodilo?

Iz zapisnika senatne seje zelo jasno izhaja politična volja, da nam tisti dve milijardi pripadeta. V naglici, v kateri smo to delali pa je verjetno senator Bernassola nekoliko površno sestavil amandma. Vsekakor, zdaj je stanje tako: vlada je izdelala odlok. Jaz ta odlok ocenjujem pozitivno, ker nam s tem, da takoj vključuje šest milijard, omogoča, da dezela lahko ta sredstva tudi koristi in jih torej tudi mi koristimo. Za tisti dve milijardi pa, kar sem do danes preveril in skupaj tudi s senatorjem Bernassola, ki si je prevzel odgovornost, da to uredi, lahko rečem, da se zadeva rešuje. Mislim, da bo kar nekaj priložnosti za resitve; prva bo zdaj ko bo potrjevalje tega dekreta, samo tu je treba paziti, da ne bi s tem tega odloka zaustavil. Zato menim, da je bolje, da se vprašanja v tej fazi ne dotikamo. Prava priložnost bo v trenutku sprememb državnega proračuna, tam neke junija; tedaj bi to postavko lahko brez te zav o vključili, ker pac obstaja jasno izražena politična volja, da se to naredi. Tako, da upam, da bomo tudi tisti dve milijardi spravili pod streho tako, kot je pravzaprav parlament konec koncev odločil. In ker ze govorimo o tem, druga stvar, ki ji velja podcrtati in ki sem se je naučil v tem vaještvu v parlamentu je, da je politika zelo fina zadeva in si je treba vedno zelo jasno predočiti vse možne poteze, s katerimi lahko operirais. Prav pri tem proračunu je dilema recimo, ali je boljše zdaj vztrajati in dvigniti prah za dve milijardi, ali pa je boljše, da takoj koristi-

mo milijard. Tukaj gre politično izbrto. Tudi za volilni zakon in za volilna okrožja je bila dilema ista. Takrat sem bil pod pritiskom, ker mi je marsikaj rekel, da bi moral izkoristiti priložnost, ker je bila v razpravi tudi sprememba ustavnega zakona za italijanske volilce na tujem in bi lahko takrat vrinili tudi vprašanje zajamčenega predstavnstva. Takrat sem rekel: glejte to je iluzija. In izkazalo se je, da je tako; druga pot, o kateri ne trdim, da je to boljše, pa se je izkazala kot možna in ki vsaj delno reši določene stvari.

Sedaj imamo nova volilna okrožja. Ali smo Slovenci lahko zadovoljni s to razdelitvijo?

Ta razdelitev ni optimalna, vendar, upostevajoc kriterije, ki so bili začrtani in s tem, da se je ta tehnicna komisija hotela ravnati po določenih nacelih in tudi po nacelu, da zajamci dokaj dobro stevilo Slovencev, ki naj bi bili vključeni v ta okrožja, mislim, da so to delo konec koncev posteno opravili. Mislim, da pac moramo upoštevati, da so se ta okrožja nekako risala in začrtavala na osnovi ocene prisotnosti Slovencev v Italiji in jaz sem se ob tej priložnosti zavedal, da je to lahko hudo, ampak nekaj osnovnih podatkov je treba imeti. Se zdalec ne ročam, da je potrebno pretevanje ali kaj takega, ampak brez neke vrste popisa z nekaj osnovnimi podatki ne moremo operirati. V študijem centru senata sem nasele oceno glede prisotnosti Slovencev v Italiji, ki jo je ISTAT po občinah izdelal leta 1983. Iz te ocene sicer izhaja, da je Slovencev v nekaj treh pokrajinah samo nekih manj kot 60 tisoč; je pa zanimivo, da upotevata tudi Videm, torej tudi določene občine, ki jih mi nikoli ne upotevamo; to je bil edini indikator o prisotnosti Slovencev na teritoriju, s katerim sem lahko razpolagal. In na osnovi teh števil, nacerimo za senatno okrožje, dobimo podatek, da je v senatno okrožje na Goriskem vključenih 57,2 odstotka vseh Slovencev v Italiji, to se pravi več kot polovica. Kar se tiče teze Slovencev v tem okrožju, nas je po teh ocenah 14 odstotkov. Mislim, da je ta podatek kar zanimiv. V obe senatni okrožji, na Trzaskem in na Goriskem je vključenih 92 odstotkov Slovencev, ki živijo v Italiji, seveda vedno po tistih ocenah. Pri poslanski zbornici je nekoliko težje in tam nimam točnih podatkov, mislim pa, da bo drugo trzasko okrožje kar ugodno tudi za slovensko komponento. Seveda, s temi novimi sistemi ja jasno, da se bomo, in to so dokazale že volitve na Trzaskem, morali Slovenci začeti miselno drugače vključevati v politični sistem. To sloph ne pomeni, da bi se morali odповedati raznim narodnim in političnim identitetam, v katerih se nasi deli, torej sestavni deli Slovencev v Italiji, prepoznavaajo. Ampak moramo vendarle imeti pred očmi, da način vključenja je, ali bo v prihodnosti popolnoma drugačen kot je bil v preteklosti s proporcijami sistemom.

Delati moramo z večjim političnim argumentiranjem. Saj vendar imamo le določene perspektive in so konec koncev tudi volitve na Trzaskem pokazale, da se lahko Slovenci normalno vključimo v življenje, v tem primeru v celovito mestno politično življenje; tudi na vsedravnih ravni se lahko vključimo v normalno politiko, ki se odvija v tej državi.

vendar nobena stvar na tem svetu ni najboljša. Je pa važen rezultat nekega procesa tudi znotraj manjine. In ce k temu potem se pristojemo, da je ta tekst dobil podpise vseh strank razen misovcev, mislim, da starimo z dobro platformo za prihajajočo zakonodajno dobo. Tudi ce v parlamentu ne bo več istih ljudi, se potem lahko vedno sklicujemo na to podpise. Ko sem zbiral podpise, sem pri vsaki stranki le skušal dobiti nekatera imena, ki tudi nekaj pomenijo in ki bodo vsaj politično simbolično pravo gotovo obdržala svojo težo. Potem so se nekateri senatorji iz nase dežele, ki imajo tudi tezave s sodnimi oblastmi, Takrat sem bil malo v zadregi, vendar se mi je zdelo važno, da so zakon podpisali tudi senatorji naše dežele, z izjemo Agnelija; to namrec pomeni, da ob-

rat so nekateri skoraj diktirali, da je treba do jeseni besedilo vložiti za vsako ceno. Takrat sem povedal, da je pred nami avgust in da bo v tem mesecu težko zbrati dovolj podpisov, ker avgusta v Italiji parlament ne zaseda. Izhajal sem tudi s stališča, da bo parlament predčasno razpuščen in da bo predložilje zakona v tej zakonodajni dobi brez zazelenega učinka, ker parlament zakona itak ne bo utegnil odobriti. Predlagal sem torej, da skušajmo vsaj pripraviti teren za prihajajočo zakonodajno dobo, s tem da zberemo čim več podpisov. Verjetno nekateri niso verjeli, da bo to mogoče. To je lahko razlaga; v drugačne interpretacije se ne bi spustal. Mislim, da je boljše, da to vprašanje damo »ad acta« in da skušamo nadaljevati bolj brezno. Je pa res, in to večkrat ponavljam zadnje ca-

O NJEGOVEM DELU V PARLAMENTU IN NJEGOVIH POGLEDIH NA SEDANJO STVARNOST

od starega na novo

parlament - O dveh milijardah, o Segniju in Berlusconiu ter o naših slabostih

Ti si bil izvoljen v senat še v starem sistemu, ko je vladala leva sredina in ko so bile stranke v bistvu še vedno tiste kot v prvih povojnih letih. Koncal si svojo mandatno dobo v času, ko je ta sistem popolnoma razpadel. Prosim za zelo odkrit odgovor: ali si pričakoval tak razvoj?

Ne, mislim, da takšnega razvoja v tako kratkem času ni pričakoval nihče. Točno se spominjam svojega prvega tedna v Rimu, ko sem tudi na lastni koži občutil ta politični blok, tako imenovani CAF, se posebej takratno realno moc Craxija. To je bilo nekaj neverjetnega. Teško je opisati, ampak to je bilo čutiti v vseh strukturah, tudi v državnem aparatu. Potem se je začelo z izvolitvijo predsednika republike. In v prvi fazi je kazalo, da bo vse potekalo normalno in da bo izvoljen tisti, ki ga je določil CAF, da bo slo skozi, ker je večina se vedno obstajala. Moram reči, da smo v trenutku, ko kandidat Forlani ni bil izvoljen za predsednika republike, na skupnem zasedanju obeh zbornic imeli skoraj fizični občutek, da se je nekaj končalo. V tistem trenutku smo imeli vtis, da se je zaključila faza supremacije neke politične grupacije. Takrat se zdela ni bilo jasno, kaj vse se bo zgodilo. Kar se je potem dogajalo v dveh letih, je seveda dolga zgodba. To je treba pripisati vsemu, kar je sledilo: sodnim postopkom, razvoju političnega sistema, tudi dejstvu, da se je vrnil na italijansko politično sceno nov pojav, kot je Severna liga. Ze po deželnih volitvah, ko se je ta formacija takrat je bila še Lega Lombarda - prvič uveljavila, sem prav na srečanju z novinarji Primorskega dnevnika podčrtal, da moramo previdno opazovati, kaj se bo s tem dogajalo. Ker sem imel vtis, da je bila takrat to glavna novost s perspektivo, da preseže delni okvir Lombardije. Seveda potem so pretese prinesla tudi nekatera mednarodna dogajanja, a mislim, da se ni vsega končalo.

Ce bi hotel na kratko oceniti nove politične formacije, kot se predstavljajo voličem ob sedanjih volitvah, kaj bi na primer rekel sedaj o Severni Ligi? Severna liga je imela nezamenljivo vlogo v spremembah političnega sistema v Italiji; tukaj nekateri se razlikujejo prvo obdobje Severne lige od drugega, ker je bila v prvem obdobju Severna liga pravzaprav neke vrste, ce lahko dam to primerjavo, italijanskega Demosa. Kar je bil Demos v Sloveniji, nekaj podobnega velja tudi za Ligo na začetku: nasprotovale je režimu z upoštevanjem osnovnih elementov tudi večjega uveljavljanja nekaterih lokalnih posebnosti, kar mi lokalizem, ampak to, kar mi imenujemo identiteta. Na začetku je imela Liga celo neke jezikovno etnične zile, potem so na to splošno malo pozabili, čeprav se obstaja. Zdaj se je seveda gibanje močno razširilo in iz gibanja prehaja v institucionalizacijo. Vsekakor moramo za končno oceno se počakati. Nekateri trdijo, da gre Ligo v desno, pa vidimo, da to ni tako shematično. To mi potrjujejo stiki, ki sem jih imel

s predstavniki Lige v senatu, recimo prav s tem senatorjem, ki je podpisal nas zaščitni zakon. Ta mi stalno pravi: »Mi nismo fasisti, nimamo nič opraviti s fašizmom, velik del Severne lige je antifasističen; tega ne izjavljamo, ampak je tako.« Dejal mi je tudi, da jim sodno sodelovanje z Berlusconiem ne ugaja dosti, ker bi moglo priti do velikih sporov. Dejal mi je celo, da ne izključuje, da se v nadaljnjem razvoju zna tudi zgoditi, da lahko prav levica postane v dolednem obdobju sogovornik Severne lige.

Omenil si Berlusconija. Kaj praviš o politični prihodnosti Berlusconija in njegove skupine?

Ne vem, morda se bom celo zmotil pri oceni, ampak mislim, da se bo ta Berlusconijev pojav izkazal kot velik 'flop'. Kajti politika je le nekaj, cesar ne mores nactrovati z vrba. Politika je tudi vsakodnevno vključevanje ljudi, aktiviranje. Naj bo to tudi stvarno, ampak po vsem svetu politika deluje na ta način. Državni udar lahko pripravijo pri mizici in uporabljajo določene resurse. Ampak demokratično vključevanje v politiko je nekaj drugega. Seveda ne zanikam določenih perspektiv in moznih uspehov, ampak mislim, da to ne bo imelo velike bodočnosti. Prav ob tem pojavu mi stalno prihaja na misel - ne vem, koliko je znan med Slovenci - film Orsona Wellesa Citizen Kane (Cetra sila), kjer je opis podobnega protagonista, ki je velik zaloznik in ima močno kontrolo nad časopisi. Potem se vključi v politiko in doživeli velik neuspeh.

Kaj pa praviš o tisti formaciji, ki se od vsega začetka predstavlja kot nova alternativa staremu sistemu, to je Segniju?

Glede Segnija bom navedel dva dogodka.

Ko sem šel prvič v brivnico v senat, me je začel brivec sprasevati, od kod prihajam, v kateri stranki sem itd. Potem ko me je tako postavil v pravi predalek, mi je zasepeta: Jaz vas, DSL, ne razumem, ker s tistimi Segniji boste videli, da bo se gorje; to je clovek, ki je večji desničar kot je bil njegov oče. Drugo oceno pa mi je dal Flaminio Piccoli: Tam ni kaj, moras se zavediti, da je edinec in da je poročil bogato ženo. Od takih ljudi ne moreš veliko pričakovati.

Kaj pa na levi, ali ni malo preveč gnece?

Mislím, da je na levi kar precej gnece in da bi bilo tudi za levo nespretno, da bi bila zdaj na volitve s kakšno posebnostjo evforijo, kot nekateri ocenjujejo. Tudi ne bi bilo dobro, ko bi slo za neko splošno opredeljevanje za zmagovalca, in ker se pac sistem spreminja in se kljub vsemu os premika na norlevo, čeprav vem, da so to norlevo, malni pojavi v tej družbi. O levičih bi lahko s Cankarjem rekel, da je potrebno očiščenje in dopolnjevanje. In to pri vseh komplementarje. Edino - pa tega ne pravim, ker pripadam tej stranki, ampak tako zares mislim - Occhetto je pravčasno sli - Occhetto je pravčasno sli v opravi tisti skok iz bive se KPI v Demokratično stranko levice.

Tudi glede skupnega predstavnistva vem, da stalno letijo kritike - tudi sam sem kdaj kakšno iznesel. Mislim pa, da moramo biti tudi pri tem trezni, to se pravi, da si bomo lahko samo v trenutku, ko bomo sposobni ponuditi kaj drugega in boljsega lahko privoščili, da to premostimo ali ukinemo.

Na ta način je pravzaprav odprl dolocene poti. To pa se ne pomeni, da je DSL premostila vse težave. Mislim, da je se vrsta problemov znotraj same Occhetove stranke, ki prav tako potrebuje očiščenje in pomlajenje. Ta levica, ta levičarski blok se mora torej se ostreli nekaterih bremen preteklosti in le tako se lahko ohrani specifična valenca vsake komponente. Kajti specifične valence so neverjetno dragocene. Bistveno je vsekakor, da se resni moralno vprašanje in Italiji. Prepričan sem, da je to najznejše vprašanje, na katero je svojcas ze opozoril Berlinguer, ampak takrat mu skoraj nihče ni verjel. Z vsem, kar je bilo v osemdesetih letih, je treba pocistiti. To se pravi, da je italijanska družba pravzaprav na novem začetku, tudi zaradi takih vrednot, ki ustrezajo pravzaprav normalnim ljudem, normalnemu življenju, in postenost v teh elementarnih vrednotah je vendarle ključ vsega.

Vsi govornijo o novem. V kolikšni meri bo po tvoji oceni novo še vedno staro?

Hvala za to vprašanje, ker dilema staro/novo ni tako čista in jasna, kot se zdi. Mislim, da moramo ločevati to, kar je dobro, in to, kar je slabo; ampak to, kar je dobro, in to, kar je slabo, v starem, in to, kar je dobro, in to, kar je slabo v novem. Mislim, da moramo dilemo novo/staro krizati z dilemo dobro/slabo.

Mimo tega krizanja ali je kaj novega tudi med slovensko manjšino?

To je težko vprašanje. Prav gotovo se tudi Slovenci vsak dan sprašujejo o novem, je pa tudi res, da ima vsaka situacija neko določeno interno logiko ter ustajalne načine in navade. Morali bi biti bolj dejavni in treba bi bilo opustiti vrtnice in usmeriti drugače tudi strukture, s katerimi razpolagamo, zaceniš z družstvi. Mislim torej, da ne nam ni potrebno kakšno prebujenje, ker je manjšina vedno pozorna na lastno identiteto, ampak moramo napraviti kvaliteten skok, se posebej verjetno v politiki, kar lahko rodi in omogoča tudi nove stvari v kulturnem življenju.

Manjšina ima skupni forum, imamo samo enega, v tem trenutku se imenuje skupno predstavnistvo; včasih je bilo to enotna delegacija. Ko bi hotel o tem predstavnistvu izreči eno pohvalo in eno kritiko, kaj bi rekel?

Najprej pohvala: konec koncev smo kljub velikim mukam in dolgotrajnemu delu prišli do skupnega besedila zakona za zaščito Slovencev v Italiji. Mislim, da je to vedno pohvalje. Kritika pa je v tem, da imam občutek, da večkrat tudi pri srečanjih vseh teh komponent prevladuje način obnasanja, kdo bo koga, namesto volje, da vsi skupaj nekaj naredimo za dogovorjen projekt. Mislim, da je ta druga vrednota bolj odost-

na, in o tem bi morali malo razmisljati. Verjetno bi bilo tudi potrebno, da bi se to skupno predstavnistvo enkrat ne samo soočilo na tem tehničnem političnem terenu, ampak da bi celo skupno predstavnistvo, organiziralo javno soocanje, zborovanje Slovencev. Danes bi morali ponovno odpreti proces aktivnega in suverene vstopanja italijanskih državljanov slovenske pripadnosti v normalno politično življenje. Mislim, da imamo danes na zalogi kar precej delov slovenske manjšine v neki vrsti politične pasivnosti. A to ni dobro, to ni zdravo. Tudi glede skupnega predstavnistva vem, da stalno letijo kritike, tudi sam sem kdaj kakšno izrekel, mislim pa, da moramo biti tudi pri tem trezni, to se pravi, da si bomo lahko samo v trenutku, ko bomo sposobni ponuditi kaj drugega in boljsega, ce gremo na tisto kategorijo staro in novo, lahko privoščili, da to premostimo ali ukinemo. Ampak dokler nimamo drugega, mislim, da je - na zalost ali na srečo - to le edino tle, ki najbi funkcioniralo kot sogovornik ali sobesednik v različnih situacijah. Na tem področju sem pred leti sprožil idejo: Slovenci so, razen Slovenske skupnosti - ampak mislim, da se zdaj v novih razmerah tudi za Slovensko skupnost postavljajo nova vprašanja - razpršeni po različnih strankah, nam pa je potreben skupen moment. Te ga skupnega momenta seveda

Smo pred novimi volitvi. Po zadnjih trzaskih volitvah si v neki reviji napisal oceno, da so »skoraj konec dvajsetletja«, fašističnega namreč. Kaj bi rad napisal po naslednjih volitvah?

Ce bodo te volitve privedle do pomembnega, takega prelomnega skoka v Italiji, bi rad zapisal, da to ni nič drugega kot začetek tiste Italije, ki je bila ze v dobi preporeda nekakna napovedana, se pravi federalna Italija, kot sta si jo zamisljala Cattaneo in Gioberti, prvi laik in drugi katolican. Predstavljalata sta si federalno sliko bodoče Italije, ker sta mislila, da ta oblika najbolje ustreza temu življenjskemu, družbenemu in kulturnemu prostoru. In to bi bilo paradoksalno dobro tudi za nas, ker bi bili tudi mi kot dežela, tudi kot Slovenci, kot Furlani itd, drugace vključeni v to stvarnost. Na zalost se to ni uresničilo ne pri formiranju prve kraljevine Italije, ne po prvi in ne po drugi svetovni vojni, ker je Italija se vedno močna centralistična država. Prehod v bolj artikulirano obliko pa ne pomeni razbijanja države, to pomeni dajanje prave oblike temu, kar pravzaprav Italija je.

Razgovor zapisal Bojan Brezigar.

Fotografije Foto Studio Reportage